

4. Olvass! Felelj a kérdésekre!

csil lag

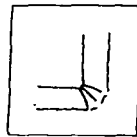
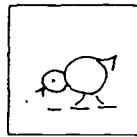
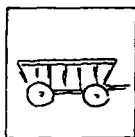
kis csi kó sza lad a ko csi mel lett.
a csen gő je vi dá man csi lin gel.
csa ba a gaz dá ja.
na gyon vi gyáz a kis csil lag ra.

mi sza lad a ko csi mel lett?

mi csi lin gel?

ki a gaz dá ja?

5. Húzd alá a rajzok nevét!

csont
cső
csil lag

csil lag
csont
cső

csap
csil lag
ko csi

csir ke
csap
csil lag

ko csi
csir ke
csont

cső
csap
csir ke

DR. RIESZ BÉLA

Szeged, Tanárképző Főiskola

A tevékenység belső síkjának vizsgálata alsó tagozatos tanulóknál

A tanulói személyiség értelmi fejlődésének ésszerű irányítása megköveteli, hogy korunk igényeinek megfelelően, az oktatás új feltételeivel hozzuk összhangba a gyermek fejlődési lehetőségeit.

Az oktatás tartalmának és módszereinek korszerűsítése a jelzett probléma egyik oldala. Ahhoz, hogy a gyermek értelmi fejlődésére pozitív hatást gyakorolhassunk fel kell tárnunk az ismeretek elsajátításának általános és individuál pszichológiai sajátosságait, meg kell ismernünk a tanulói személyiség belső struktúráját és annak fejlődési tendenciáit.

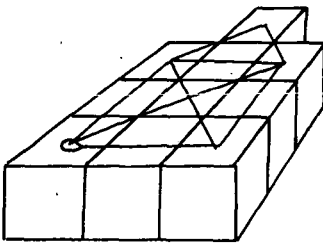
A tevékenység belső síkjának vizsgálata során megállapíthatjuk, hogy a különböző életkori szakaszokban milyen lehetőségekkel rendelkezik a tanuló a feladatmegoldó gondolkodás terén, mennyiben képes „fejben” elvégezni egyszerűbb vagy bonyolultabb műveleteket. Az ilyen irányú kutatások feltétlenül indokoltak, mivel a külső és belső

feltételek kölcsönhatásának eredőjeként folytatott tevékenység a személyiség fejlődésének elsődleges feltétele bármely életkori szakaszban. Különösebb elméleti fejtegetések igénye nélkül csupán utalni szeretnénk arra, hogy a külső és belső tevékenység vizsgálata többek között szoros kapcsolatban van a megismerési folyamatok — észlelés, figyelem, emlékezet, gondolkodás — pszichológiai kérdéseivel, az első és második jelzésrendszer kölcsönhatásának problematikájával és egy sor más lényeges pedagógiai-pszichológiai kérdéssel.

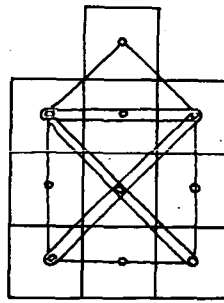
A továbbiakban a tevékenység belső síkjának feltárásával foglalkozó kísérletek közül szeretnénk egyet ismertetni, amely az általános iskola alsó tagozatán elvégezhető és bizonyos képet nyújt a tanulói intellektus fejlődéséről.¹

A kísérlet célja egyrészt annak megállapítása, hogy az első osztályos tanulók az iskoláskor előtt rendelkeztek-e már a belső síkon történő tevékenység lehetőségeivel és ezek mennyiben realizálódnak a feladatmegoldó tevékenységükben, (a tanév elején végrehajtott kiinduló kísérlet), másrészt az első osztályos oktatás mennyiben gyakorol kedvező hatást a belső tevékenység fejlődésére (a tanév közepén és végén végrehajtott kísérlet).

A vizsgálathoz szükséges kísérleti eszköz könnyen elkészíthető, mindössze 10 db kockát kell az 1. sz. rajzon látható módon szögekkel ellátni és a szögek mentén meghatározott hosszúságú, hurkokban végződő zsinórt felvezetni. A zsinór vezetésének irányát fokozatosan vékonyodó vonal szemlélteti a 2. sz. rajzon.

1. rajz

2. rajz

A kiinduló feladat megoldásánál a tanulónak figyelmesen meg kell néznie a „nyitott borítékra” emlékeztető zsinórhálózatot, majd le kell bontania és ugyanúgy kifejtenie, mint ahogyan előzőleg volt. Attól függően, hogy sikeresen vagy sikertelenül próbálkozik-e a tanuló, a kísérleti csoportot két részre osztjuk.

A „sikeres” csoportba tartozó tanulók általában néhány próbálkozás után helyesen oldják meg a feladatot, vagy kisebb pontatlanságokat követnek el, de megőrzik a zsinór vezetésének elvét. (A kísérletnél a zsinórt úgy rakja fel egy-egy sikertelen próbálkozás után a vezető, hogy azt a kísérleti személyek ne lássák!) Miután a kiinduló feladatot megoldotta a tanuló, következő lépésként azt kérjük, hogy a külső tevékenység mellőzésével mondja el a feladat megoldását. A „fejben” történő feladatmegoldásnak, nehézségi fokától függően három változata van.

a) „Egyszerű változat” az ún. természetes koordinációs hálózat szerinti megoldás. Ez esetben a tanuló annyiban vonatkoztat el a kiinduló feladattól, hogy az egyes koc-

¹ Az ismertetésre kerülő kísérlet forrásmunkája: Ja. A. Ponomarjov, 1967. Znanyija, műszenyie i umstvennoe razvityie. Moszkva.

kákat osztálya padjainak fogja fel és eszerint mondja el, hogy melyik tanulótól kezdve és milyen sorrendben továbbítaná a zsinórt oly módon, hogy az előző feladatban látott zsinórhálózatot megkapja.

b) „Bonyolult változat” a szimbolikus koordinációs hálózat, amikor a kockákat a kísérlet vezetője szóban számokkal (3. sz. rajz) vagy betűkkel (4. sz. rajz) jelöli.

	0	
1	4	7
2	5	8
3	6	9

3. rajz

	b_1	
a_1	b_2	c_1
a_2	b_3	c_2
a_3	b_4	c_3

4. rajz

Ennél a feladatnál a kísérletben résztvevő tanulóknak „fejből” kell elmondani a zsinór vezetését, anélkül hogy a kockákat látná. (9-5-1-4-7 ismét 5-3-2-1-0-7-8-9 majd 6 és végül 3).

c) „Legbonyolultabb változat” szerinti megoldásnál a kísérleti személynek azt a feladatot adják, hogy figyelmesen bontsa le a zsinórt és mondja el a „b” változat megoldását. Ezt követően az a feladata, hogy az előző feladat kiindulási kockájával (9.) ellentétes irányban levő kockáról (3) kezdje elmondani a zsinór felvezetésének irányát oly módon, hogy a „nyitott borítékra” emlékeztető hálózatot megkapja: 3-5-7-4-1 ismét 5-9-6-3-2-1-0-7-8 és 9.

A feladatok (a, b és c) megoldásának százalékos aránya a tanév során három alkalommal elvégzett kísérlet alapján a következő képet mutatja:

A tanév elején végzett első kísérlet alkalmával a tanulók 45%-a a „sikertelenül próbálkozó” csoportba tartozott. Ez az arány év közepére 21%-ra, majd a tanév végén végzett harmadik kísérletnél 7%-ra csökkent.

Az „a” feladatot megoldó tanulók száma 29%-ról 37%-ra növekedett, míg a bonyolultabb „b” változatot a kezdeti 16% helyett, a tanulók 32%-a megoldotta a harmadik kísérlet során. A belső síkon végzendő tevékenység fejlett szintjét igénylő „c” változat megoldási aránya is kedvezően alakult a tanév során 10%-ról 24%-ra, ami arra utal, hogy az első osztályban folytatott oktatás-képzés hatására, különös tekintettel a gondolkodást fejlesztő feladatmegoldó tevékenységre, jelentős fejlődés tapasztalható a gyermek gondolkodási szférájában.

Az előbbieken ismertetett alapkísérletet követő vizsgálatok az alsó tagozat I–IV. osztályaiban bizonyos szakaszosságát mutatták a belső síkon történő tevékenység fejlődésének. Az egyes szakaszok (alapszint; a reprodukció; a manipuláció; a transzponálás; a vezérlés vagy programozás szintje) jellemzőinek megállapításánál figyelembe vették, hogy a kísérleti személyeknél a feladatmegoldó tevékenység során mennyire mutatkozik meg az alkotó képzelet, a külső szituáció hatására „vaktában” vagy a tevékenység belső logikai rendszerének alapján próbálja-e megoldani a tanuló a feladatot, a tevékenység során mennyiben képes megőrizni és felidézni a feladat végső célját, figyelmét meddig tudja összpontosítani, a külső manipulációs tevékenység és a „fejben”

végzett tevékenység kölcsönhatása hogyan érvényesül, a megoldás mennyi időt vesz igénybe és közben milyen jellegű hibákat követ el és így tovább.

A kísérlet tapasztalatait összegezve J. A. Ponomarjov arra a következtetésre jutott, hogy a minőségileg magasabbrendű szakaszokba történő átmenet közvetlenül összefügg azzal, hogy az oktatás mennyiben realizálja a gyermek fejlődési lehetőségeit, elsősorban azért, hogy a tanulóknál a „fejben” történő feladatmegoldás képességét bontakoztatja ki és ezáltal kiküszöbölje a mechanikus „magoltatást”, amely szinte szükségszerűen jelentkezik azoknál a tanulóknál, akik a belső síkon történő gondolkodási tevékenység megfelelő szintjét nem érik el.

DUBA GYULÁNÉ

Szeged, Madách utcai általános iskola

A levél tanítása az általános iskolában

A levél nem önálló műfaj, csak keret, sajátos jellege, hogy közvetlen. A levélkeretben belül az alsó tagozatban csak elbeszélést írnak a tanulók. A felső tagozatban elbeszélést, leírást, illetve elbeszélést leíró részekkel, jellemzést és értékelést íratunk.

A tanterv a *negyedik osztályos* fogalmazás tanításánál a következőket írja:

„A levél tartalma (levélben is elbeszélhetjük, azt ami történik). A levélírás formai ismeretei: a megszólítás, a búcsúzás és az aláírás. A keltezés. A boríték helyes címzése. Üdvözlét-írás a levelezőlapra. A levelezőlapra írás formai ismeretei.”

A negyedik osztályban — a tapasztalat szerint — a tanulók többségénél ezek az ismeretek szilárdak.

A levélről tanult ismereteiket az *ötödik osztály* nem bővíti. A tankönyv Petőfi: István öcsémhez c. versénél a feladatok 3. pontjában ad alkalmat a levélről tanultak felelevenítésére.

„Már az alsó tagozatban tanultatok a levélírásról. Tudjuk, hogy a levelet megszólítással kezdjük, búcsúzással és aláírással fejezzük be. Nagyon fontos a levélben a keltezés is. Válaszoljunk most Petőfi levelére levél formában!”

* A feladatok 5. pontjában ezt olvashatjuk:

„Levél formájában számoljatok be nagyszületeknek, vidéki pajtásotoknak a gyakorlati foglalkozásról, vagy egy úttörőélményről!”

Hogyan készült a János vitéz? c. olvasmány után a feladatok 3. pontjának b) pontjában ezt olvashatjuk:

„Petőfi felolvasása végére ért, költőtársai elragadtatással fogadták Kukorica Jancsi meséjét. Számoljatok be az eseményről levél formában!”

Még egy lehetőség kínálkozik ötödikben levélíratásra. Petőfi: Hortobágy, dicső rónaság c. költői levélrészletének tanításánál. A leírás szépségét, a tájhoz fűződő érzelmeket itt is jól lehet gyakoroltatni. Jó példa annak a megfigyeltetésére is, hogy érzelem nélkül szürke az ember; nagyon szeretni, elragadtatva gyönyörködni is meg kell taní-